

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง การศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
  - 1.1 ความหมายของการศึกษาระดับปฐมวัย
  - 1.2 หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
  - 1.3 ปรัชญา หลักการ จุดมุ่งหมาย การศึกษาปฐมวัย
  - 1.4 มาตรฐานการจัดการศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
  - 2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
  - 2.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม
  - 2.3 หลักสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา
  - 2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
  - 2.5 ระดับของการมีส่วนร่วม
  - 2.6 กรรมวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
  - 3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา
  - 3.2 บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง
  - 3.3 เป้าหมายของการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา
  - 3.4 วิธีการประสานงานกับผู้ปกครองและชุมชน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

1.1 ความหมายของการศึกษาระดับปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยควรมีส่วนช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการและการเรียนรู้ อย่างเต็มที่ ซึ่งแนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ทุกรูปแบบควรมีส่วนสำคัญตั้งที่ มาสโซเกลีย (Massoglia, 1997 : 3-4) กล่าวไว้ดังนี้

1. เป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน นับตั้งแต่แรกเกิดจนเริ่มเข้า เรียนในระบบโรงเรียน
2. วางพื้นฐานทางสุขภาพอนามัยให้กับเด็กตั้งแต่ต้น รวมทั้งเด็กที่มี ข้อบกพร่องต่างๆ
3. สิ่งแวดล้อมที่บ้านควรมีส่วนช่วยให้เด็กเจริญเติบโต และพัฒนาได้ทุก ๆ ด้าน
4. พ่อแม่ควรเป็นครูคนแรกที่มีความสำคัญต่อลูก
5. อิทธิพลจากที่บ้านมีผลต่อกระบวนการในการพัฒนาเด็ก

หลักการจัดการศึกษาปฐมวัยยังเน้นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และ พัฒนาการรอบคลุมเด็ก ทุกประเภททั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาสและเด็กพิเศษ โดยคำนึงถึงความ แตกต่างของแต่ละบุคคลและเน้นเด็กเป็นสำคัญการจัดการศึกษา จัดหลักการให้สอดคล้องกับวิถี ชีวิต สังคมวัฒนธรรม ตามความเป็นจริงของเด็ก โดยมีผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงองค์ ความรู้ให้แก่เด็ก ๆ ทั้งยังเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาอย่างเป็นองค์รวม โดยผ่านการเล่นซึ่งเป็น พัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก และผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยเด็กเล็ก โดยมีผู้ใหญ่เป็น แบบอย่างที่ดีของการเรียนรู้การจัดการประสบการณ์ต่างๆในการเรียนรู้ที่สามารถดำรงชีวิตใน ประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและความสุข ซึ่งต้องได้รับความประสานความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา แนวทางดังกล่าวข้างต้นนำมาสู่การจัดการศึกษาปฐมวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548: 5-6) ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากวัยและ ประสบการณ์ของเด็กเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจสังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัยโดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่มีอยู่และ ประสบการณ์ใหม่ที่จะได้รับซึ่งต้องเป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และ เด็กพิเศษ ได้พัฒนารวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาของเด็ก พัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขใน ปัจจุบัน มีใช้เพียงเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น
2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้จะต้องอยู่ในสภาพสนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอก ห้องเรียนผู้สอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้อยู่ในที่ที่สะอาดปลอดภัยอากาศสดชื่นผ่อนคลายไม่ เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลาย

เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเท่านั้นผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหา หลักสูตรตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงหลักการที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

จากการศึกษาความหมายของการศึกษาระดับปฐมวัย สรุปได้ว่า การศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของเด็กด้วยหลักวิชาการ ซึ่งนอกจากครูผู้ดูแลเด็กแล้ว ผู้ปกครองยังต้องมีส่วนร่วมในการสานต่อสิ่งที่เด็กเรียนรู้ อีกทั้งครูเองก็ต้องศึกษาพฤติกรรมเด็กเมื่ออยู่กับผู้ปกครองด้วย

1.2 หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย จะต้องจัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น โดยที่การเล่นดังกล่าวต้องไม่ใช่การเล่นโดยไม่มีจุดมุ่งหมาย และไม่ใช่การยับยั้งเนื้อหาของระดับประถมศึกษาให้แก่เด็ก การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูจะต้องเข้าใจการเรียนรู้ที่เด็ก และสร้างเสริมประสบการณ์และธรรมชาติการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ดังหลักการสำคัญในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ดังนี้

1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต
4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
5. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

นฤมล เนียมหอม (2557) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับหลักการทำงานของสมองสมองของเด็กเล็กได้รับความสนใจในช่วงประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา เราได้เรียนรู้ว่าสมองถูกออกแบบมาเพื่อการเรียนรู้ คำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องของสมองของเด็กเล็กชี้ชัดว่าการเชื่อมต่อของเซลล์สมองของเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการอย่างรวดเร็ว เครือข่ายเซลล์สมองที่เชื่อมต่อกันนี้มีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับจะถูกป้อนเข้าสู่สมองของเด็ก และเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมต่อของเส้นใยประสาท เส้นใยประสาทและจุดเชื่อมต่อที่ทำงานอยู่เสมอจะมีการสร้างไขมันล้อมรอบ (Myelination) ทำให้การเคลื่อนไหวของกระแสไฟฟ้าในเส้นใยประสาทเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และเป็นการป้องกันไม่ให้เครือข่ายเส้นใยประสาทถูกกำจัดไป ดังนั้น การที่จะทำ

ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ จึงต้องให้เด็กได้รับประสบการณ์ต่างๆ อย่างเหมาะสม โดยการจัดการเรียนรู้บนฐานของหลักการเรียนรู้ของสมองและจิต ดังนี้

1. สมองสามารถทำงานได้หลายอย่างในเวลาเดียวกัน (A Parallel Processor) และการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับสรีระทั้งหมดของร่างกาย สมองทำงานเป็นระบบซึ่งเป็นองค์รวม(A Whole System) จะไม่แยกเรียนรู้เฉพาะที่ละส่วน การจัดการศึกษาจึงต้องไม่จัดโดยแยกเป็นส่วนๆ ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์

2. ในช่วงแรกของชีวิตสมองเติบโตอย่างรวดเร็วมาก การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสมองเกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์แต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งในสังคม ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางสังคมจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้

3. มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติในการค้นหาความหมายของสิ่งต่างๆ ดังนั้น จึงต้องตอบสนองต่อความต้องการค้นหาความหมายด้วยการได้สำรวจและเรียนรู้สิ่งต่างๆ

4. สมองจะทั้งรับรู้และทำความเข้าใจรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้น แต่สมองจะสร้างและแสดงออกด้วยรูปแบบของตัวเอง ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กำหนดรูปแบบในการเรียนรู้และทำความเข้าใจของตนเอง

5. อารมณ์มีผลต่อรูปแบบการเรียนรู้ อารมณ์และการเรียนรู้เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ ดังนั้น บรรยากาศที่เหมาะสมจึงเอื้อให้เกิดการเรียนรู้

6. สมองทั้งสองซีกจะทำงานอย่างสัมพันธ์กันในทุกๆ กิจกรรม ซึ่งทำให้เราได้ว่าสมองจะทำการแบ่งข้อมูลออกเป็นส่วนๆ และทำความเข้าใจโดยภาพรวม ดังนั้น การจัดการศึกษาที่ดีต้องตระหนักถึงข้อนี้ โดยการให้เรียนรู้เป็นภาพรวมและส่วนย่อย

7. การเรียนรู้ประกอบด้วยจุดสนใจหลักและรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวไปพร้อมๆ กัน ดังนั้น ในการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ในทุกแง่มุม

8. การเรียนรู้เป็นไปโดยที่เกิดความตระหนักในสิ่งที่กำลังเรียนรู้และไม่ได้ตระหนักว่าเกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้อาจไม่ได้เกิดขึ้นอย่างทันทีแต่ต้องใช้เวลาที่ค่อยๆ เกิดขึ้น ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องออกแบบให้เอื้อให้ผู้เรียนได้ค่อยๆ ต่อเติมแนวคิด ทักษะ และประสบการณ์ จนกระทั่งเกิดความเข้าใจและเรียนรู้

9. มนุษย์มีวิธีจัดระบบความจำ 2 แบบที่สำคัญ คือ ระบบการจำเป็นมิติ และการท่องจำ การเรียนรู้ที่อย่างมีความหมายต่อผู้เรียนจะเกิดจากระบบความจำทั้งสองแบบนี้ ดังนั้น การเรียนรู้จะเกิดจากสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน

10. ในช่วงต้นของชีวิต สมองจะมีการเติบโตอย่างรวดเร็วมากซึ่งมีลักษณะของ Hard Wiring มีการสร้างเส้นใยประสาท และจุดเชื่อมต่อมากมาย ซึ่งมีช่วงของการเรียนรู้ที่เหมาะสมในเรื่องต่างๆ (Windows of Opportunity) แต่อย่างไรก็ตาม สมองก็ไม่ได้อำกัหรือ

หยุดการเจริญเติบโต มนุษย์จึงสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ดังนั้น จึงควรจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับ Windows of opportunity และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

11. ความท้าทายจะช่วยกระตุ้นให้ต้องการเรียนรู้ ส่วนความกลัวจะยับยั้งการเรียนรู้ ดังนั้น การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในบรรยากาศที่ปราศจากความกลัว และมีความท้าทายให้ต้องการเรียนรู้

12. มนุษย์ทุกคนมีสมอง แต่สมองของแต่ละคนล้วนแตกต่างกัน ซึ่งเกิดจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น แต่ละคนจึงมีแบบแผนของการเรียนรู้ (Learning Style) ความสามารถ และเขาวินิจฉัยที่แตกต่างกัน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยต้องเน้นการเล่นเป็นส่วนใหญ่และอ้างอิงตามหลักการพัฒนาการของเด็ก ซึ่งเด็กวัย 3-5 ปี มีการจดจำและพัฒนาอย่างรวดเร็ว จึงต้องจัดการศึกษาตามหลักธรรมชาติของเด็กด้วย

1.3 ปรัชญา หลักการ จุดมุ่งหมาย การศึกษาปฐมวัย

1.3.1 ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ผูกพันกับแนวความคิดการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นตัวกำหนดปรัชญาการศึกษาปฐมวัย ซึ่งสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะได้ใช้ปรัชญาการศึกษาปฐมวัยในการได้จัดการเรียนการสอน และดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยอันจะนำไปสู่การปฏิบัติจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัย คลิ๊ก (Click, 2004: 68 อ้างถึงใน นฤมล เนียมหอม, 2557) กล่าวว่า "ปรัชญาการศึกษาปฐมวัยเป็นความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่องค์กรหรือผู้ปฏิบัติงานยึดถือในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิธีการเรียนของเด็ก ค่านิยมที่ผู้วางแผนและผู้ปกครองยึดถือ และความคิดเกี่ยวกับการศึกษาและหน้าที่ของโรงเรียน" โดยมีปรัชญาที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ปรัชญาเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ ได้แก่

1.1 การเรียนรู้ที่ดีที่สุด เมื่อผู้เรียนได้รับการกระตุ้นจากภายนอก ในรูปของรางวัลอาจเป็นการพูดชมเชย การได้รับดาวทอง เป็นการเรียนรู้จากการเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็ก ผู้ใหญ่จะเป็นผู้ตัดสินใจโดยการสังเกตและการวัดผล

1.2 การเรียนรู้เป็นการกระตุ้นจากภายในด้วยระบบการกระตุ้นทางสติปัญญาเด็กจะต้องมีการเจริญเติบโตและมีวุฒิภาวะ เมื่อเด็กมีพัฒนาการที่พร้อม เด็กจะเลือกกิจกรรมและประสบการณ์ที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการเรียนรู้ ดังนั้น การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จากการเสริมแรงให้เด็กพึงพอใจที่จะเรียน

1.3 การเรียนรู้เป็นผลจากการที่เด็กได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อมเด็กจะสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ และโต้เล่นกับสิ่งของต่าง ๆ เด็กจะทดลอง และสรุปเป็นความรู้ใหม่ของตน

1.4 ความรู้ เป็นผลความสามารถทางสติปัญญา ซึ่งมาจากการที่นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในสังคมที่มีวุฒิภาวะสูงกว่าและอยู่ในท่ามกลางของวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมในสังคมจะช่วยให้เด็กมีสติปัญญาสูงขึ้น ผู้ใหญ่จะต้องช่วยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อช่วยให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติการเรียนรู้เป็นรายคน ผู้ใหญ่จะสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ได้สำเร็จ จะต้องเข้าใจระดับความสามารถของเด็กด้วย

2. คำนิยามที่จะช่วยในการวางแผนการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนปฐมวัยทั้งคณะกรรมการ ผู้บริหาร คณะครู และผู้ปกครองนั้นมีข้อที่ควรพิจารณา คือ

2.1 เด็กจะเรียนรู้อะไรสิ่งนั้นต้องมีความสำคัญต่อเด็กและเด็กพึงพอใจที่จะเรียนรู้

2.2 เด็กจะเรียนรู้อะไรเด็กต้องมีส่วนร่วมอย่างอิสระ หรือควรเชื่อฟังคำสั่งของผู้ใหญ่

2.3 เด็กมีสิทธิที่จะเลือกเรียนด้วยตนเองหรือควรยอมรับการตัดสินใจของผู้ใหญ่

2.4 ครอบครัวควรจะมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม หรือโรงเรียนควรจะเป็นผู้จัดกิจกรรมเพียงลำพัง

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการศึกษาและหน้าที่ของโรงเรียน นักวางแผนจะต้องพิจารณาในประเด็นเหล่านี้ คือ

3.1 ศูนย์การจัดการศึกษาเด็กก่อนเกณฑ์ ควรจะเตรียมเด็กเข้าสู่โรงเรียนอนุบาล

3.2 โรงเรียนควรจะสอนให้เด็กมีระเบียบวินัย

3.3 สภาพแวดล้อมของโรงเรียนควรจะปลูกฝังวินัย แก่เด็กและป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น

3.4 โรงเรียนควรเตรียมเด็กในการดำเนินชีวิตไม่ใช่แต่เพียงการให้การศึกษาในการเรียนระดับอนุบาลและประถมศึกษาเท่านั้น

3.5 การสอนคุณค่าทางจริยธรรมควรจะเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองด้วย

3.6 หลักสูตรของโรงเรียนควรจัดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้พื้นฐานทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง

ดังนั้น ปรัชญาการศึกษาปฐมวัยจึงควรคำนึงถึงวิธีการเรียนรู้ของเด็ก คำนิยามของผู้ปกครอง และความคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 5) กล่าวถึง ปรัชญาการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

“.....การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาการของเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สิ่งที พ่อแม่ ครู นักการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการจัดการศึกษาปฐมวัยดังต่อไปนี้

เด็กปฐมวัย (Early Childhood) เป็นคำที่เราใช้เรียกเด็กตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึง 6 ปี ซึ่งอยู่ในวัยที่คุณภาพของชีวิตทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญากำลังเริ่มต้นอย่างเต็มที่ (Massoglia, 1997 : 3) การจัดการศึกษาปฐมวัยควรมีส่วนช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการและการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ซึ่งแนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ทุกรูปแบบควรมีส่วนสำคัญที่ดังมาโซเกลีย (Massoglia, 1997 : 3-4) กล่าวไว้ว่า เป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน นับตั้งแต่แรกเกิดจนเริ่มเข้าเรียนในระบบโรงเรียนวางพื้นฐานทางสุขภาพอนามัยให้กับเด็กตั้งแต่ต้น รวมทั้งเด็กที่มีข้อบกพร่องต่างๆสิ่งแวดล้อมที่บ้านควรมีส่วนช่วยให้เด็กเจริญเติบโต และพัฒนาได้ทุกๆด้านพ่อแม่ควรเป็นครูคนแรกที่มีความสำคัญต่อลูกอิทธิพลจากที่บ้านมีผลต่อกระบวนการในการพัฒนาเด็ก

แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของรัฐในด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม เช่น

มาตรา 79 รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานและศาสนาอื่น ทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนา มาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1. คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษ ปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบัน ครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

2. ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพอันนำไปสู่ สุขภาวะที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มี มาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา สุขภาพและการจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ให้บริการดังกล่าวซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐาน วิชาชีพและจริยธรรม ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

3. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมาย เพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้า ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย ค่านึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข

4. ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา มาตรฐานคุณภาพ การศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

5. ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวិชาชีพในศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ และ เผยแพร่ข้อมูล ผลการศึกษาวิชาชีพที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิชาชีพจากรัฐ

6. ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึก และ เผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาปรัชญา หลักการ จุดมุ่งหมาย การศึกษาปฐมวัย สามารถกล่าวได้ว่าปรัชญาการศึกษาปฐมวัยจะต้องดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้มีส่วนช่วยให้เด็กเกิด พัฒนาการและการเรียนรู้อย่างเต็มที่

1.4 มาตรฐานการจัดการศึกษา

กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2553) ได้กำหนดมาตรฐานการมาตรฐานการ ดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้จัดทำขึ้นนี้กรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่นได้ปรับปรุงเนื้อหา หลักเกณฑ์ให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ และหนังสือสั่ง การ รวมทั้งอำนาจหน้าที่ตามบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีความเหมาะสมและ เป็นปัจจุบันเพื่อรองรับนวัตกรรมต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้เป็น แนวทางในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เป็นไปอย่างมีระบบ มีมาตรฐานและมีคุณภาพ ตามหลักวิชาการสอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2551 และเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) ซึ่งรัฐบาลมุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.4.1 มาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กเป็นสถานศึกษาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูจัดประสบการณ์และส่งเสริมพัฒนาการ เรียนรู้ให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนา ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่ เหมาะสมตามวัยตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน ดังนั้น ระยะเวลาการจัดการเรียนรู้และแนว ทางการจัดการเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจึงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม เพื่อให้เด็กเล็กได้รับการศึกษาและพัฒนาเป็นไปตามวัยแต่ละช่วงอายุ สอดคล้องกับสังคม

วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ให้เด็กเล็กพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

1.4.2 มาตรฐานด้านบุคลากร บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกฯ และปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนบุคลากร ซึ่งทำหน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อาทิ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหารและผู้ทำความสะอาด เป็นต้น โดยบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องมีคุณสมบัติ บทบาทหน้าที่และ ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการเพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินงานให้การศึกษาและพัฒนาการสำหรับเด็กได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการด้วยความเหมาะสม และเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น

1.4.3 มาตรฐานด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย เนื่องจากด้านอาคารสถานที่ เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับพื้นที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ตั้ง จำนวนชั้นของอาคาร ทางเข้า - ออก และประตูหน้าต่าง ตลอดจนพื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ เป็นต้น สำหรับสิ่งแวดล้อม เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตัวอาคาร เช่น แสงสว่าง เสียง การถ่ายเทอากาศ สภาพพื้นที่ภายในอาคาร รั้ว สภาพแวดล้อมและมลภาวะ เป็นต้น และด้านความปลอดภัย เป็นการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวกับความปลอดภัย เช่น การกำหนดมาตรการป้องกันความปลอดภัย และมาตรการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นต้น

1.4.4 มาตรฐานด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร การศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาไปพร้อม ๆ กัน เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐาน เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร ได้แก่ คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ 12 ประการ คุณลักษณะตามวัย (ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา) การจัดประสบการณ์ ตลอดจนการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก เป็นต้น

1.4.5 มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วม และสนับสนุนจากชุมชน แนวทางการดำเนินงานด้านมาตรฐานการมีส่วนร่วม และสนับสนุนจากชุมชนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรดำเนินการตามแนวทางต่าง ๆ สำหรับด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากชุมชน โดยสรุปจึงเป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน เช่น การประชุมชี้แจงให้ราษฎรในชุมชนทราบถึง

ประโยชน์และความจำเป็นของการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การจัดให้มีกองทุน ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลรวมถึงการเข้ามามี ส่วนร่วมจากชุมชน หรือประชาคมในท้องถิ่น เป็นต้น

1.4.6 มาตรฐานด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ และได้มาตรฐานในการอบรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์และส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้แก่เด็ก ปฐมวัยอย่างครอบคลุม กว้างขวาง เป็นพื้นฐานของการศึกษา เพื่อพัฒนาคนอย่างมีคุณภาพ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้ง หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแล เด็ก ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงต้องส่งเสริม การสร้างเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด

ระดับภาคในการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้ามีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองในการจัดการศึกษาให้เป็นไปในแนวทางการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ดังนั้น ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ให้สอดคล้องกับความต้องการและ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจัดการเรียนการสอนให้ตรงต่อความต้องการของผู้เรียนผู้ปกครอง และชุมชนส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองเป็นการร่วมประเมิน ความก้าวหน้าพัฒนาการของเด็ก ตระหนักถึงปัญหาและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อ การสร้างเสริมประสบการณ์ การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันจนทำให้เกิดการเรียนรู้ ให้ผู้ปกครองมีบทบาทร่วมกับสถานศึกษาในการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความ เหมาะสมและความจำเป็น ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดู ส่งผลให้การเรียนรู้ใน ชีวิตประจำวันของเด็กมีความหมายมากขึ้น โดยการเรียนรู้ที่สถานศึกษาและบ้านสอดคล้อง สนับสนุนซึ่งกันและกัน สร้างความร่วมมือที่ดีของผู้ปกครองกับครูหรือผู้ดูแลเด็ก ปรับพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว เป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้ชีวิตประจำวัน ของเด็กการเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งกาย วาจา และใจให้ผู้เรียนได้นำไปเป็นแบบอย่างที่ดีในการ ปฏิบัติตนให้สอดคล้องตามที่สังคมปรารถนา ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผลการ เรียนรู้ของเด็กตามสภาพที่แท้จริง และประเมินผลสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ และให้ได้ผลการ ดำเนินงานสถานศึกษาที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้และพัฒนาได้อย่างแท้จริง

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

วันชัย วัฒนศัพท์ (2549) การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วม หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น ยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ

เจลีเยว บุรีภักดีและคณะ (2545) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคล ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการพัฒนา การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ผู้รับการพัฒนา เข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้เป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวร การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่หมายความเพียงการดึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ผู้นำท้องถิ่นคิด หรือจัดทำขึ้น เพราะแท้จริงแล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ มีกิจกรรม และวิถีดำเนินงานของตนอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนได้ แต่ผู้บริหารการพัฒนาไม่สนใจสิ่งที่มีอยู่แล้ว โดยพยายามสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นความคิด หรือโครงการของตน

ทองใบ สุตซารี (2543 :227) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น มีลักษณะเป็นกระบวนการที่จะทำให้นักงาามีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานของตน บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอาจมีความผูกพันในการทำงานยิ่งกว่าการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมจะทำให้บุคลากรเกิดทัศนคติต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น ส่งผลให้บุคคลเกิดความพอใจในการทำงานและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงาน ตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับ (Recognition) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น (Self-esteem) นอกจากนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วมของบุคลากรส่งผลให้เขามีความชัดเจนในความคาดหวังมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจการทำงาน และการบริหารงานในองค์กรได้ดียิ่งขึ้นอีก ทั้งจะเชื่อมโยงไปสู่ความเข้าใจในการทำงานกับระบบรางวัลได้ดีขึ้น

นิวสตรอมและเดวิท (Newstrom and Davis, 1993) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า “เป็นการเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์กลุ่มที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ที่จะกระทำในสิ่งที่บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และแบ่งความรับผิดชอบกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิดการมีส่วนร่วม”

กอตอล (Cotton et al., 1984 อ้างถึงใน เนลสัน ไพล์ประเสริฐ, 2541:17) ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น

1. การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Formal-informal Participation)

1.1 การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ เป็นการมีส่วนร่วมที่ถูกต้องตามระบบขององค์กร ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่สัมพันธ์ต่อการดำเนินงานขององค์กร

1.2 การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีโครงสร้าง เป็นการร่วมระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ระหว่างพนักงานในบรรยากาศของความเป็นส่วนตัวมากกว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ

2. การมีส่วนร่วมทางตรงและทางอ้อม (Direct-indirect Participation)

2.1 การมีส่วนร่วมทางตรง เป็นการมีส่วนร่วมที่สมาชิกหรือพนักงานในองค์กรได้มีส่วนร่วมโดยตรงกับงานแต่ละข้อที่แสดงการมีส่วนร่วมที่เปิดเผยของ

2.2 การมีส่วนร่วมทางอ้อม เป็นการมีส่วนร่วมของพนักงาน โดยผ่านทางตัวแทนพนักงาน

ไคเฮนและอูพอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1980 อ้างถึงใน จริญญา บุรพิทิง, 2548) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมเป็น 4 ด้าน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision-making)

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation)

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in Benefits)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation)

สำหรับความร่วมมือในระดับอื่น ๆ นั้นนักวิชาการต่าง ๆ มีจุดเน้นของการมีส่วนร่วมต่างกันออกไป เช่น นักเศรษฐศาสตร์จะให้ความสำคัญกับการตัดสินใจในกรณีที่

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์แต่สำหรับความร่วมมือในการปฏิบัติจะไม่มีการศึกษาที่กว้างขวางนักซึ่งไคเฮนและอูพอฟฟ์ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการตัดสินใจชนิดนี้เป็นศูนย์กลางของการเกิดความคิดที่หลากหลายมีการกำหนดและประเมินทางเลือกตัดสินใจเลือกเปรียบเทียบได้กับการวางแผนเพื่อนำทางที่เลือกมาสู่การปฏิบัติสามารถแบ่งการตัดสินใจนี้ออกเป็น 3 ชนิดคือ

1.1 การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น (Initial Decisions) เป็นการเริ่มต้นหาความต้องการจากคนในท้องถิ่นและวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการที่สำคัญขั้นตอนนี้มีความสำคัญที่จะเลือกเอาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มคนและมีความเป็นรูปธรรมโดยผ่านการใช้กระบวนการตัดสินใจในระยะนี้สามารถให้ข้อมูลที่สำคัญของท้องถิ่นและป้องกันความเข้าใจที่อาจเกิดขึ้นและเสนอกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาซึ่งคนในท้องถิ่นสามารถเข้ามาเกี่ยวข้องตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นโครงการทั้งในเรื่องการเงินการจัดสรรบุคลากรตลอดจนวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการและสนับสนุนโครงการที่จะนำเข้ามา

1.2 การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ (On-going Decisions) คนในท้องถิ่นอาจไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในช่วงเริ่มต้นแต่ถูกขอร้องให้เข้ามาดำเนินการเมื่อโครงการเข้ามาความสำเร็จในช่วงนี้เกิดขึ้นได้มากกว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้นซึ่งโครงการจะต้องค้นหาความต้องการของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในภายหลังนี้และจัดลำดับความสำคัญของโครงการและวิธีการดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

1.3 การตัดสินใจในช่วงปฏิบัติการ (Operational Decisions) เป็นความเกี่ยวข้องในองค์กรเมื่อโครงการเข้ามามีการเชื่อมโยงโครงการเข้ามาสู่คนในท้องถิ่นมีการรวบรวมขององค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับปฏิบัติกิจกรรมในโครงการรอบที่สมาชิกยึดถือประกอบด้วยการประชุมเพื่อจัดทำนโยบายการคัดเลือกผู้นำที่จะมีอิทธิพลต่อองค์กร

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติคนในท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติแบ่งได้เป็น 3 ชนิดคือ

2.1 การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร (Resource Contribution) สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบได้แก่แรงงานเงินวัสดุอุปกรณ์และข้อมูลข่าวสารทั้งหมดนี้เป็นแหล่งทรัพยากรหลักที่สำคัญซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่นนำมาใช้เพื่อพัฒนาโครงการการส่งเสริมโดยใช้แรงงานในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดีการบริจาคเงินและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆและอื่น ๆ แสดงให้เห็นทิศทางที่ชัดเจนของการมีส่วนร่วมสิ่งสำคัญของการมีส่วนร่วมนี้คือการรู้ว่าใครเป็นผู้สนับสนุนและทำอะไรโดยวิธีการสมัครใจการได้รับค่าตอบแทนหรือโดยการบีบบังคับการสนับสนุนเรื่องทรัพยากรบ่อยครั้งที่พบว่ามีความไม่เท่าเทียมกันและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

2.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานงาน (Project Demonstration and Co-ordination) คนในท้องถิ่นสามารถรวมตัวกันในการปฏิบัติงานโดยการ

เป็นลูกจ้างหรือสมาชิกทีมที่ปรึกษาหรือเป็นผู้บริหารโครงการเป็นสมาชิกอาสาซึ่งทำหน้าที่ประสานงานกิจกรรมของโครงการมีการฝึกอบรมให้รู้เทคนิคการปฏิบัติงานในโครงการสำหรับผู้เข้ามาบริหารหรือประสานงานวิธีนี้นอกจากจะเพิ่มความไว้วางใจให้กับคนในท้องถิ่นแล้วยังช่วยให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาของตนเองอีกด้วยอีกทั้งยังทำให้เกิดการสื่อสารข้อมูลภายในและได้รับคำแนะนำซึ่งเป็นปัญหาของคนในท้องถิ่นตลอดจนผลกระทบที่ได้รับเมื่อโครงการเข้ามา

2.3 การมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือ (Enlistment) การขอความร่วมมือไม่จำเป็นต้องมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องแต่พิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่าผลเสียที่ตามมาหลังจากนำโครงการเข้ามาและผลที่เกิดกับคนในท้องถิ่นที่เข้าร่วมในโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานและมีผลในทางเศรษฐกิจซึ่งไม่ควรมองข้ามไปการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์แบ่งได้ 3 ชนิดคือ

3.1 ผลประโยชน์ด้านวัตถุ (Material Benefits) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคลเช่นเป็นการเพิ่มการบริโภครายได้และทรัพย์สินแต่สิ่งเหล่านี้อาจจะทำให้การสรุปข้อมูลล้มเหลวได้ซึ่งควรวิเคราะห์ให้ได้ว่าใครคือผู้มีส่วนร่วมและดำเนินการให้เกิดขึ้น

3.2 ผลประโยชน์ด้านสังคม (Social Benefits) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานด้านสาธารณะได้แก่บริการหรือความพึงพอใจการสาธารณสุขโภชนาการเพิ่มโครงการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้รูปแบบการผสมผสานเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับคนยากจนจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ทั้งในเรื่องปริมาณการแบ่งผลประโยชน์และคุณภาพบริการและความพึงพอใจ

3.3 ผลประโยชน์ด้านบุคคล (Personal Benefits) เป็นความปรารถนาที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มหรือได้รับการคัดเลือกเข้ามาเป็นความต้องการอำนาจทางสังคมและการเมืองโดยผ่านความร่วมมือในโครงการผลประโยชน์สำคัญที่ได้จากโครงการมี 3 ชนิดคือความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอำนาจทางการเมืองและความรู้สึกที่ว่าตนเองทำงานมีประสิทธิผลการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ควรศึกษาผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังด้วยเพราะอัตราการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มีความแตกต่างกันจะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการวางนโยบายหลักที่เกี่ยวข้องว่าจะให้ใครมีส่วนร่วมหากผลที่ออกมาตรงกันข้ามกับความคาดหวังจะได้แก้ไขเพื่อหาแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในการวางรูปแบบใหม่

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นส่วนที่มีการเขียนเป็นรายงานไว้น้อยสามารถประเมินโครงการได้ 2 รูปแบบคือการมีส่วนร่วมทางตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อมการมีส่วนร่วมในการประเมินผลส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางมากกว่าคนในท้องถิ่นซึ่งทำหน้าที่ประเมินผลด้านงบประมาณความพึงพอใจของบุคคลที่มีต่อโครงการประเมินว่ามีผู้เห็นด้วยกับโครงการหรือไม่ผู้ที่มีส่วนร่วมได้แก่ใครบ้างมีส่วนร่วมโดยวิธีใดมีการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ หรือผ่านตัวแทนที่เลือกเข้าไปอย่างไรและทำอย่างไรความคิดเห็นต่าง ๆ จึงจะได้รับการนำไปใช้ประโยชน์

จากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วม พบว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของ บุคคล แก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการ ปฏิบัติงานขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2.3 หลักสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

ในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมนั้นเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของนักพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ร่วมกับองค์กรชุมชน หลักการสำคัญในการปฏิบัติการร่วมกับประชาชนที่สำคัญ ๆ (บัณฑุร อ่อนคำและสามารถ ศรีจางค์, 2544) มีดังนี้

2.3.1 การจัดความสัมพันธ์ที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน การจัดความสัมพันธ์ด้านบทบาทระหว่างนักพัฒนากับชุมชนที่เท่าเทียมกัน เป็นหลักการสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยต่างฝ่ายควรมีความตระหนัก ความต้องการของตนเอง และสิ่งที่ตนเองสามารถทำได้ รวมทั้งองค์กรชุมชนควรตระหนัก ในความเป็นเจ้าของ ต้องการคิดเอง ทำเอง กำหนดเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นส่วนที่คอยกำกับ กำหนดให้เกิดบทบาทการทำงานที่เหมาะสม ตามศักยภาพ และเป็นที่พอใจร่วมกันทั้งสองฝ่าย

2.3.2 การมีอิสระไม่ครอบงำ ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ ควรอยู่บนฐานของการ ไม่ครอบงำ การให้อิสระในการคิด และการแสดงออกโดยไม่มีอคติ และไม่นำความคิดความเชื่อของตนมาวัด หรือตีคุณค่า หรือชักจูงครอบงำให้เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะความเชื่อมั่น ในศักยภาพ ฐานความรู้ ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่จะเป็นฐานพลังสำคัญในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองต่อไป โดยที่นักพัฒนาต้องมีวิสัยทัศน์ที่เปิดกว้างพร้อมจะยอมรับฟังความแตกต่าง ความเคารพในความเป็นคนของทุกคน

2.3.3 การมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มในสังคม ในชุมชนหนึ่ง ๆ ย่อมประกอบด้วย ความแตกต่างหลากหลาย ทั้งด้านฐานะ เพศ วัย สถานะทางสังคม ฯลฯ การสร้างโอกาสเปิดพื้นที่ทางสังคมอย่างเท่าเทียม ในการให้ทุกส่วนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิด ศักยภาพ ความรู้ และร่วมมีบทบาทดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้งานที่ดำเนินไปนั้นไม่กระจุกตัวอยู่ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และส่งผลกระทบไปสู่คนทุกส่วนในชุมชน ในสังคมอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม

2.3.4 การมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ทุกขั้นตอน การดำเนินงานพัฒนาตามโครงการพัฒนาหนึ่ง ๆ นั้น มีกระบวนการขั้นตอนที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน หลายครั้งที่เราพบว่าโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเมื่อถึงขั้นดำเนินการแล้ว มักเกิดปัญหาความขัดแย้ง และสร้างผลกระทบต่อชุมชนมากมายตามมา รวมทั้งการให้ความหมายของการมีส่วนร่วม

ร่วมที่ขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง ซึ่งหน่วยงานทั้งหลายที่เข้ามาดำเนินงานร่วมกับชุมชน มักอ้างเสมอว่า ได้เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้ว โดยการเชิญตัวแทนของชุมชนเข้าร่วมประชุม และร่วมกิจกรรม ในขณะที่โครงการที่ดำเนินการไปนั้นผ่านการวางแผน และตัดสินใจมาแล้ว โดยที่ชุมชนไม่มีโอกาสรับรู้มาก่อน แต่เป็นเพียงผู้ร่วมในบางส่วนที่กำหนดโดยเจ้าของโครงการนั้นๆ

2.3.5 การมีส่วนร่วมที่แท้จริง จึงควรให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วม ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนกำหนดเป้าหมาย การตัดสินใจ การปฏิบัติการตรวจสอบ ติดตามประเมินผล การสรุปบทเรียน แก้ไขปรับปรุง และรวมทั้งการขยายผล และเผยแพร่ผลสู่สาธารณะ เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม การที่ประชาชนจะเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์อย่างน้อย 3 ประการดังนี้

- 1.ประชาชนจะต้องมีอิสระที่จะมีส่วนร่วม (Freedom to participate)
- 2.ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (Ability to participate)
- 3.ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (Willingness to participate)

หากไม่มีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่สามารถเข้าร่วมได้ และไม่มี ความเต็มใจแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนจะไม่เกิดขึ้นเลย นอกจากเงื่อนไข 3 ประการดังกล่าวแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วม ยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่อไปนี้ ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมก่อนเริ่มกิจกรรม การมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมในสถานการณ์ฉุกเฉิน ประชาชนต้องไม่เสียเงินเสียทอง ค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วม มากเกินกว่าที่เขาประเมินผลตอบแทนที่จะได้รับ ประชาชนต้องมีความสนใจ ที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้ง 2 ฝ่ายประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระเทือน ต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคมหากมีส่วนร่วม

อนึ่ง การที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น จะต้อง มีวิธีการ หรือเทคนิควิธีดังนี้

- 1.ต้องให้สมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน
- 2.สร้างกลุ่มให้เป็นที่ดึงดูดใจของสมาชิก
- 3.เปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมตรงกับพื้นฐานแห่ง

ความดึงดูดของกลุ่ม

4. ความมีชื่อเสียงและเกียรติยศของสมาชิกในกลุ่ม
5. ไม่เปลี่ยนแปลงปัจเจกบุคคล หรือส่วนย่อยของกลุ่มที่เบี่ยงเบนไป

จากปทัสสถาน ของกลุ่มทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามแรงกดดันจากกลุ่มโดยการสร้างปัญญา ร่วมของสมาชิกผู้ต้องการเปลี่ยนแปลงการเสนอข่าว การวางแผน และผลของการเปลี่ยนแปลงจะต้อง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมขจัดกำลังดึง (ส่วนที่ไม่ต้องการให้เปลี่ยนแปลง) โดยเริ่มต้นปรับปรุงส่วนที่เกี่ยวข้องใหม่

สรุปได้ว่า หลักสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา คือ การมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน การเปิดโอกาสให้มีความเป็นอิสระไม่ครอบงำ การมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องรวมถึงมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการอย่างแท้จริง

2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมี 5 ทฤษฎี ซึ่ง อคิน รพีพัฒน์ (อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, 2545 : 7 - 9) ได้สรุปไว้ดังนี้

2.4.1 ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Personation)

มาสโลว์ (Maslow) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการ เกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้ เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่อง ความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้น ความต้องการ (Hierarchy of Needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจาก น้อยไปมาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological Needs) เป็นความต้องการ ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Need) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

3. ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4. ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการ ด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

5. ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุด ที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการ พิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

2.4.2 ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale)

คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูง ตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์

ทาง จิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาไรต์เอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้นจะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน (ยุพาพร รูปงาม, 2545 :8)

2.4.3 ทฤษฎีสร้างความรู้สึชาตินิยม (Nationalism)

ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วมคือ การสร้างความรู้สึชาตินิยมให้ เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือ เน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อ ท้องถิ่น (ยุพาพร รูปงาม, 2545 : 8)

2.4.4 ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีส่วนที่เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนินเสธ (Negative Leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดี ย่อมจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง (ยุพาพร รูปงาม, 2545 :8)

2.4.5 ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ย่างเพราะใช้ กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ ควควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์ (ยุพาพร รูปงาม, 2545 : 8-9)

2.5 ระดับของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546 : 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่าแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดยแบ่งเป็น 3 กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนเองอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี
  - 3.1 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
  - 3.2 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
  - 3.3 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ
4. การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด
5. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่นๆ

นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้ แบ่งไว้ดังนี้

1. ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา
2. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร
  - 2.1 ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง
  - 2.2 วางแผนแก้ไขปัญหานั้นเป็นเรื่องราว
  - 2.3 ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อ แก้ไขปัญหาที่วางแผนนั้น
  - 2.4 ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
  - 2.5 ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ
  - 2.6 ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน
  - 2.7 ร่วมรับผลประโยชน์/หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

2.6 กรรณวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน

กรรณวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายวิธี ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2545 :11)

1. การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมถกปัญหาหรือเนื้อหาสาระของแผนงานหรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน

2. การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงผลดี ผลเสียในกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบต่อความเป็นอยู่ของเขา

3. การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการเพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกละเลย เข้ามีส่วนร่วม รับรู้และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนด้วย

4. การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

5. การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร

6. การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

7. การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น

8. การได้สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน โดยรวม

9. การสาริต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม

10. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่

3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1977 : 6 อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2555: 10) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในทัศนะของการพัฒนาชนบทว่า "การมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยการมีส่วนเกี่ยวข้องของประชาชน 4 ประการ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่า จะทำอะไร และทำด้วยวิธีการใด

2. มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ตัดสินใจในการให้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการและการร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ

3. มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา

4. มีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

หรือญาติผู้ใหญ่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กพ่อแม่ต้องเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก โดยพยายามเปิดโอกาสให้เด็กได้รู้จักวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ดังนั้นการสอนกระบวนการคิด การตัดสินใจให้กับเด็ก จึงนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ด้านการศึกษา ไม่ได้ส่งผลต่อความสำเร็จทางการเรียนเท่าที่นั้น แต่ยังมีผลต่อความสำเร็จในชีวิตของเด็กด้วย ครอบครัวที่เห็นความสำคัญของการศึกษาและมีการเตรียมเด็กสำหรับประสบการณ์ทางสังคม มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จมากกว่าเด็กที่พ่อแม่ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้แบ่งรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการจัดการศึกษา สามารถทำได้ 2 รูปแบบ กล่าวคือ

1. รูปแบบที่ 1 การมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนบางส่วน ซึ่งอาจจะมีส่วนร่วมได้ทั้งกิจกรรมที่อยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เช่น เป็นคณะกรรมการ เป็นครูช่วยสอน ร่วมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เป็นแหล่งให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติ ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เป็นต้น

2. รูปแบบที่ 2 ทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างครอบครัวกับโรงเรียน ครอบครัวเพิ่มบทบาทเป็นผู้จัดการศึกษาในระดับหนึ่งภายใต้ข้อตกลงระหว่างครอบครัวกับโรงเรียนอย่างเป็นทางการ การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้จึงต้องมีเงื่อนไขที่ชัดเจนว่าฝ่ายไหนจะรับผิดชอบเรื่องอะไรบ้าง เช่น เรียนในโรงเรียนภาคทฤษฎี และเรียนกับครอบครัวภาคปฏิบัติ ในลักษณะนี้การเรียนการสอนจะต้องปรับให้ยืดหยุ่นเอื้ออำนวยให้กับโรงเรียนและครอบครัว ครูจะต้องปรับเปลี่ยนใหม่ เน้นเฉพาะด้านวิชาการ ส่วนครอบครัวเพิ่มบทบาทการเป็นผู้ปกครองอย่างเดียวมาเป็นผู้ให้ความรู้ให้การศึกษาแก่ลูกอย่างเป็นระบบด้วย

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542:32) ได้กล่าวถึง กิจกรรมที่ควรดำเนินในด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง คือ

1. ครูออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองเมื่อมีโอกาส
2. รายงานความก้าวหน้าทางการศึกษาของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ
3. เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมเยียนโรงเรียนในโอกาสที่มีกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียนและโรงเรียน
4. จัดประชุมผู้ปกครองในโอกาสอันควรเป็นครั้งคราว
5. ส่งข่าวสาร จดหมายข่าว แจ้งความเคลื่อนไหว ความก้าวหน้า หรือ การเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนให้ทราบ
6. จัดนิทรรศการผลงานของนักเรียนและเชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชม
7. เชิญผู้ปกครองที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่เด็ก
8. เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมเยียนกิจกรรมพิเศษของโรงเรียน เช่น กีฬา ละคร หรือดนตรี

9. จัดให้มีวันคุยกับครู โดยเชิญผู้ปกครองมาสนทนากับครูประจำชั้น อย่างน้อยภาคการศึกษาละ 1 ครั้ง

สรุปได้ว่า ผู้ปกครองนักเรียนเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับตัวนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการบริหารโรงเรียน เพราะโรงเรียนต้องสื่อสารและประสานงานกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ยังมีองค์กรและคณะบุคคลที่มีบทบาท และสามารถประชาสัมพันธ์งานโรงเรียนได้ดี ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ ได้แก่ ชมรมศิษย์เก่า ผู้ปกครอง คณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2540 ประธานาธิบดีคลินตัน แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเจ้าภาพจัดประชุมที่ทำเนียบขาวเรื่อง “พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ในวัยแรกเริ่มของชีวิต ผลการศึกษาวิจัยใหม่ ๆ ด้านสมองเกี่ยวกับเด็กเล็ก” ทั้งนี้นักวิชาการได้นำผลการวิจัยและข้อสรุปทางการศึกษาค้นคว้าไปบรรยาย ซึ่งนักวิชาการได้แสดงถึงข้อค้นพบที่เน้นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการอ่านในวัยเริ่มต้นชีวิต

โดยเฉพาะการรายงานผลการศึกษาค้นคว้าเป็นเวลานับสิบปี ที่ระบุถึงการทำงานที่ซับซ้อนของสมองทารกที่กำลังพัฒนาอย่างรวดเร็ว และประสบการณ์ในวัยเริ่มต้นที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ในช่วงต่อ ๆ ไปของชีวิต กิจกรรมที่พ่อแม่ทำร่วมกับเด็ก เช่น การร้องเพลง การพูดคุย และการอ่าน หนังสือให้เด็กฟัง ล้วนมีส่วนช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้และพัฒนาไปตลอดชีวิต และมีการสรุปถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยพ่อแม่ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กโดยระบุว่า “ผู้ดูแลเด็กสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กเล็กได้ แต่ไม่สามารถแทนที่ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : อารัมภบท) ซึ่งข้อความดังกล่าวนี้ แสดงถึงความสำคัญของคุณแม่ที่เป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านและการเรียนรู้ของเด็ก

นอกจากความสำคัญของผู้ปกครองหรือสถาบันครอบครัวที่มีต่อการส่งเสริมและพัฒนาเด็กแล้ว ชุมชนหรือสังคมยังเป็นสถาบันที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันในการมีส่วนสนับสนุนพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กของตน ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 : 23-24) ได้อธิบายถึง องค์การแห่งการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ที่เกิดจากกระบวนการจัดการที่ดีที่สนับสนุนการเรียนรู้โดยมีทั้งองค์ประกอบภายใน ซึ่งได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน และองค์ประกอบภายนอก ซึ่งส่วนหนึ่งคือปัจจัยที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มุ่งสนับสนุนการศึกษา โดยใช้ศักยภาพของชุมชนคอยให้คำปรึกษา ช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้แก่ชุมชน

สำหรับปรัชญาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ระบุไว้ในเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ว่า “เป็นการพัฒนาเด็กบนพื้นฐาน การอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก ภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคน ซึ่งจะเป็นการ

ทำงานในลักษณะของการร่วมมือกันรับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน” (กรมวิชาการ, 2546 : 7) ซึ่งแสดงให้เห็นว่านอกจากผู้ปกครองแล้ว ชุมชนยังมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ให้ชุมชนประสานความร่วมมือ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ย่อมต้องอาศัยปัจจัยทั้งตัว ผู้เรียน สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ที่ทำงานร่วมกัน

3.2 บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง

ในเอกสารคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2546 ได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชนและผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย (กรมวิชาการ, 2546 : 101-102) ดังนี้

3.2.1 บทบาทของชุมชน

1. มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ในบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาสมาคม/ชมรมผู้ปกครอง
2. มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการของสถานศึกษา
3. เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ให้เด็กได้เรียนรู้และมีประสบการณ์จาก สถานการณ์ที่หลากหลาย
4. ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา
5. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
6. ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
7. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทำหน้าที่เสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3.2.2 บทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็กปฐมวัย

1. มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษา และให้ความเห็นชอบกำหนดแผนการเรียนรู้ของเด็กร่วมกับผู้สอนและเด็ก
2. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา และกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ
3. เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ จัดบรรยากาศภายในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้
4. สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น

5. อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรักความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก

6. ป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ตลอดจนส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยประสานความร่วมมือกับผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

7. เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และมีคุณธรรม นำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้

8. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็ก และในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

การจัดการศึกษาในสถานศึกษานับวันจะยิ่งยุ่งยากซับซ้อนขึ้น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ตามแนวคิด Parent involvement ของ Dr.JoyceL.Epsteinผู้อำนวยการศูนย์พันธมิตรโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน แห่งมหาวิทยาลัย จอห์น ฮีบบกินส์ รัฐแมริแลนด์ สหรัฐอเมริกา (Joyce L.Epstein,1995 : 701-712) ได้เสนอแบบ (Type) มีส่วนร่วมแบบคลุกคลี (Involvement) ไว้ที่น่าสนใจ ใช้คำนี้แทนคำว่า Participation เมื่อพิจารณาแต่ละแบบ (Type) พบว่า การที่ผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียนนั้น มี อยู่ 6 แบบ (Type)ได้แก่

1. บทบาทความเป็นผู้ปกครอง (Parenting) หมายถึง การช่วยผู้ปกครองให้สามารถสร้างบรรยากาศการส่งเสริมการเรียนรู้ขึ้นในครอบครัว รวมถึงการเรียนรู้อย่างต่อแท้ในบทบาทของผู้ปกครองที่จะอบรมเลี้ยงดูบุตร ประเทศไทยเป็นหน้าที่ของ ร.ร. ที่จะต้องสอนผู้ปกครองเรื่องนี้ โดยเฉพาะผู้ปกครองที่มีลูกวัยรุ่น เราหย่อนยานเหลือเกินที่จะให้ความรู้ผู้ปกครองอย่างจริงจัง

2. การติดต่อสื่อสาร (Communicating) ในที่นี้หมายถึงทั้งจากโรงเรียนถึงผู้ปกครอง และจากผู้ปกครองถึงโรงเรียน โดยเฉพาะการสื่อสารให้ผู้ปกครองรู้เกี่ยวกับโปรแกรมการเรียนของโรงเรียน และความก้าวหน้าของบุตรหลาน

3. ผู้ปกครองอาสา (Volunteering) หมายถึงการที่โรงเรียนจัดให้ผู้ปกครองมีโอกาสที่จะสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตรหลานในโรงเรียน

4. เรียนรู้ที่บ้าน (Learning at Home) หมายถึง การที่โรงเรียนกระตุ้นให้ผู้ปกครองสามารถแนะนำ หรือติดตามการทำงานที่เกี่ยวกับการเรียนที่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการบ้าน หรือกิจกรรมอื่นๆ

5. การร่วมจัดการ (Decision Making) หมายถึง การที่โรงเรียนสนับสนุนให้มีเครือข่ายผู้ปกครอง หรือการสนับสนุนให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการในโรงเรียน อย่างที่เรามีตัวแทนผู้ปกครองใน คณะกรรมการสถานศึกษา

6. พลังเสริมจากชุมชน (Collaborating with Community) หมายถึง การที่โรงเรียนไปจำแนก ค้นหา ทรัพยากรจากชุมชนทั้งที่เป็นวัสดุ และบุคคล เข้ามาช่วยเสริม การเรียนรู้ของนักเรียน หมายถึงแหล่งการเรียนรู้ และแหล่งทรัพยากรที่จะระดมเข้ามาช่วย โรงเรียน

3.3 เป้าหมายของการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้ปกครองและชุมชนในการ จัดการศึกษา

การทำงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา ควร จะเป็นเป้าหมายที่มุ่งไปสู่การศึกษาเพื่อชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนี้

1. เด็กทุกคนในชุมชนควรได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมจากครอบครัวและ ชุมชน ทั้งนี้การดูแลเด็กมิใช่หน้าที่ของครอบครัว และสถานศึกษาเท่านั้น แต่เป็นการดูแลร่วมกัน ของทุกฝ่ายในชุมชน

2. สร้างการรับรู้ให้ผู้ปกครองและชุมชนรับรู้ถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ จะต้องพัฒนาเด็กร่วมกันกับสถานศึกษา โดยเกิดจากความรู้สึกว่าเด็กคือคนของชุมชน และเด็ก เหล่านี้จะเป็นผู้สืบทอดภารกิจต่าง ๆ ของชุมชนต่อไป การลงมือเตรียมเด็กให้เป็นไปตามที่ชุมชน กำหนด จุดหมายไว้ จะทำให้มองเห็นภาพอนาคตของชุมชนได้

3. สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ปกครองและชุมชนในการหาวิธีร่วมกัน เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนเด็กร่วมกับสถานศึกษา

4. กระตุ้นให้มีการรวมกลุ่มและร่วมมือร่วมใจกันในกลุ่มองค์กรในชุมชนเพื่อ ริเริ่มและสนับสนุนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับสถานศึกษาในการพัฒนาเด็กของชุมชน การ รวมกลุ่มกันดังกล่าวอาจจัดอยู่ในรูปขององค์กรการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ที่มีบุคลากรจากทุก ฝ่ายในชุมชนเป็นกรรมการและกรรมการเหล่านั้นจะต้องมีพลังที่จะผลักดันให้เกิดกิจกรรมทาง การศึกษาได้

3.4 วิธีการประสานงานกับผู้ปกครองและชุมชน

ครูเป็นบุคลากรที่จะทำหน้าที่ในการประสานงานทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน ระหว่าง ผู้ปกครองชุมชน และองค์กรในชุมชนในการจัดการศึกษา ซึ่งวิธีการประสานงานดังนี้

1. การชักชวนพ่อแม่ ผู้ปกครอง บุคคลต่าง ๆ ในชุมชนมารวมกลุ่มกัน เพื่อ ทำกิจกรรมในการส่งเสริมพัฒนาเด็ก ครูเป็นผู้ประสานงาน โดยให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นกรรมการ ลักษณะของการทำกิจกรรมได้แก่ การให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องของวิธีการส่งเสริม พัฒนาเด็ก การเข้ามาจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับเด็กโดยตรง การเป็นแหล่งความรู้ให้แก่เด็ก การ ร่วมมือกันทำ กิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ของชุมชนในนามของชมรมหรือกลุ่มโดยให้เด็กมีส่วนร่วม และการร่วมกันรณรงค์เผยแพร่แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเด็ก

2. การเข้าถึงชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครองผ่านแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น วิทยุชุมชน นิตยสาร หนังสือพิมพ์ทั่วไปและหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น นิตยสาร รายการโทรทัศน์ การให้ข้อมูลผ่านแหล่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ออนไลน์ ฯลฯ ทั้งนี้อาจเป็นการให้ความรู้ การรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของการร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาเด็ก การให้บริการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก เป็นต้น

3. การเยี่ยมบ้านเป็นรายบุคคล และการเยี่ยมบ้านเป็นกลุ่ม ทั้งนี้จะเป็นการติดต่อประสานกับผู้ปกครองโดยตรงและใกล้ชิด เนื่องจากเป็นการได้พบปะสนทนากันโดยตรงในสถานการณ์จริง และการพูดคุยอย่างฉันทมิตร ก่อให้เกิดความไว้วางใจ เชื่อมมั่น และเกิดความเชื่อมั่น การเยี่ยมบ้านอาจจะเป็นการไปพบปะกับกลุ่มหรือชมรมของชุมชนที่มีอยู่แล้ว การพบปะโดยการเข้ากลุ่ม ทำให้สื่อความคิดได้โดยตรง การสื่อสารสองทางทำให้เกิดความเข้าใจโดยง่าย และทำข้อตกลงได้ง่าย ครูอาจจะร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม เพื่อประสานงานและทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่ม พร้อมทั้งการประสานกิจกรรมให้มีความเชื่อมโยงกับงานการจัดการศึกษาด้วยควบคู่กัน

4. การรวมกลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก และองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับครอบครัวและเด็ก เช่น นักจิตวิทยา หมอเด็ก นักสังคมสงเคราะห์ มูลนิธิเอกชน กลุ่มพ่อแม่ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางการศึกษา ฯลฯ เป็นการรวบรวมแหล่งความรู้และการให้ความช่วยเหลือ การบริการและสวัสดิการที่เกี่ยวกับครอบครัวและเด็กไว้ด้วยกัน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายในส่วนต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้การช่วยเหลือแก่ครอบครัวและเด็กที่ต้องการอย่างเบ็ดเสร็จ รวดเร็ว และเพื่อร่วมกันสร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กของตน

5. เชิญผู้ปกครองและชุมชนเยี่ยมห้องเรียน ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเข้าใจและเห็นความสำคัญที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

6. การประสานงานกับโรงเรียนประถมศึกษาให้มีนโยบายอย่างเป็นทางการที่จะจัด กิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้เด็กจากสถานศึกษาระดับปฐมวัย สามารถปรับตัวเข้ากับโรงเรียนใหม่ได้อย่างราบรื่น

7. การเป็นผู้ประสานกับหน่วยต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อให้มีการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรทางการศึกษาที่มีการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจนในการพัฒนาเด็ก เพื่อให้เด็กเหล่านี้มีลักษณะที่พึงประสงค์ มีความรู้ ความสามารถ มีบุคลิกภาพตามที่ชุมชนคาดหวัง และให้เด็กเติบโตมาเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของชุมชน และสืบสานภาระหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนของตนให้เข้มแข็ง และยั่งยืนต่อไป

การพัฒนาเด็กปฐมวัยนั้น เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ดังนั้นครูจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ประสานงานร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน ให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็ก และกำหนดวัตถุประสงค์ของ

การพัฒนาเด็กร่วมกัน จากนั้นจึงกระตุ้นให้มีการร่วมมือร่วมใจกันในทุกองค์กรของชุมชน ในการสนับสนุนและพัฒนาเด็กของชุมชนไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยภายในประเทศ

จารุณี วิกุล (2551: 86) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็กเล็กในการพัฒนาการเรียนรู้อายุ 3-6 ปี ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลวังตามัว อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมโดยใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ปกครองเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลวังตามัว ในปีการศึกษา 2551 รวมทั้งสิ้น 153 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, F-test และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way Anova) ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็กเล็กในการพัฒนาการเรียนรู้อายุ 3-6 ปี ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลวังตามัว ในภาพรวมพบว่า การมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้ปกครองเด็กมีส่วนร่วม ในการพัฒนาการเรียนรู้อายุ 3-6 ปี เป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านบุคลากร รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านวิชาการ และลำดับสุดท้ายคือ ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เมื่อจำแนกการมีส่วนร่วม ตามภูมิหลังของผู้ปกครองเด็กพบว่าผู้ปกครองเด็กเล็กที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้อายุ 3-6 ปี ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลวังตามัว ในภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ผู้ปกครองเด็กเล็กที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้อายุ 3-6 ปี ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลวังตามัว ในภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ผู้ปกครองเด็กเล็กที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้อายุ 3-6 ปี ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลวังตามัว ในภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ด้านบุคลากร ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกันผู้ปกครองเด็กเล็กที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้อายุ 3-6 ปี ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลวังตามัว ในภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ด้านวิชาการ และด้านการมีส่วนร่วม และผู้ปกครองเด็กเล็กที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้อายุ 3-6 ปี ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลวังตามัว ในภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ธีรรัตน์ ศรีวิรัตน์ (2552 : 95) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการเรียนรู้เพิ่มเติมในการนำความรู้ไปพัฒนาบุตร-หลานทางด้านสุขภาพ เฉลี่ยอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด รองลงมาทางด้าน

พัฒนาการเด็กที่ผู้ปกครองต้องการและให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการส่งเสริมทางด้านทักษะการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ทักษะการอ่าน ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ส่วนรูปแบบที่ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองในการพัฒนาบุตร-หลาน โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ปกครองต้องการให้โรงเรียนใช้รูปแบบการเยี่ยมบ้าน ซึ่งจัดอยู่ในวิธีการให้ความรู้ผู้ปกครองแบบไม่เป็นทางการ ร่องลงมาเป็นรูปแบบจากการใช้จดหมายข่าว แผ่นพับ วาสรสาร ซึ่งเป็นเทคนิคการแลกเปลี่ยนข้อมูล โดยจัดเป็นรูปแบบการใช้สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อเป็นการส่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและกิจกรรมของโรงเรียนให้ผู้ปกครองได้รับทราบ

กิตติ กรทอง (2553 : 4) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 2) เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 3) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 335 คน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินการจัดการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองตามสถานภาพทางเพศ พบว่าไม่แตกต่างกัน ผู้ปกครองที่มีวุฒิการศึกษาและอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาแตกต่างกัน 3) ปัญหาพบว่าผู้ปกครองต้องทำงาน ดิดุระ ข้อเสนอแนะคือให้สมาคมผู้ปกครองและครูจัดหาอาสาสมัครช่วยเหลือศูนย์ฯ

ศศิรัตน์ คล้ายเข็ม (2554: 101) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม(ราชประชานุกุล)มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม(ราชประชานุกุล) ใน 6 ด้าน คือ ด้านงานวิชาการ ด้านงานธุรการ และการเงิน ด้านงานบุคลากร ด้านงานกิจการนักเรียน ด้านงานอาคารสถานที่และด้านงานความสัมพันธ์ชุมชน กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม(ราชประชานุกุล) ปีการศึกษา 2554 จำนวน 110คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายระดับชั้นละ 10คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมและความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม (ราชประชานุกุล) พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม(ราชประชานุกุล) โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมาก คือด้านงานกิจการนักเรียน และด้านงานบุคลากร และอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้าน

งานความสัมพันธ์ชุมชน ด้านงานอาคารสถานที่ ด้านงานวิชาการ และด้านงานธุรการและการเงิน ตามลำดับความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านหนองตาแต้ม (ราชประชานุกุล) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากคือ ด้านงานกิจการนักเรียน ด้านงานบุคลากร ด้านงานอาคารสถานที่ และด้านงานความสัมพันธ์ชุมชน และอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านงานวิชาการ และด้านงานธุรการและการเงิน ตามลำดับ

สราวดี เฟิงศรีโคตร และจันทร์ชลี มาพุทธ (2554 : 10) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนารูปแบบโดยสอบถามความคิดเห็น จากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 135 คน สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 18 คน ประกอบด้วย ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหาร และศึกษาผลการใช้รูปแบบโดยสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 108 คน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 19 คน ประกอบด้วย ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหาร เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิจัย พบว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย มี 5 องค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการและแนวคิด ได้แก่ การส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนและการมีข้อตกลงร่วมกันในการทำงานระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง 2) วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเด็กและพัฒนาผู้ปกครองและพัฒนาโรงเรียน 3) ลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง มี 2 แบบได้แก่ แบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ได้แก่ ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมประเมินผล 5) บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมี 6 ด้าน ด้านการอบรมเลี้ยงดูจากผู้ปกครอง ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการอาสาสมัคร ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านการตัดสินใจ และด้านการร่วมมือกับชุมชน สำหรับผลการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

พระชนนธ์ จักรใจ สมศักดิ์ บุญสาทร และวิชัย ดีพร้อม (2554 :5) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านถ้ำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศียงราย เขต 3 วัตถุประสงค์ของการวิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา แนวทางแก้ไข ปัญหา และข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านถ้ำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศียงราย เขต 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา แนวทางแก้ไข ปัญหา และข้อเสนอแนะ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร ในปีการศึกษา 2554 จำนวน 160 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ สภาพการมีส่วนร่วมของ

ผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านถ้ำ โดยภาพรวม มีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.01) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีสภาพการดำเนินงานมากที่สุดได้แก่ ด้านกิจกรรมนักเรียน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.06) รองลงมาได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.99) และด้านที่มีสภาพการดำเนินงานน้อยที่สุด ได้แก่ด้านวิชาการ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.97) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้ โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะด้านวิชาการ อาทิ การให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการวางแผนการจัดการหลักสูตรหรือการพัฒนาหลักสูตร และโรงเรียนควรดึงเอาทรัพยากรบุคคลในชุมชนที่มีความรู้ หรือบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนให้มากขึ้น อาทิ การเข้ามาร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา หรือกรรมการที่ปรึกษา เพื่อให้คำปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนเป็นต้น

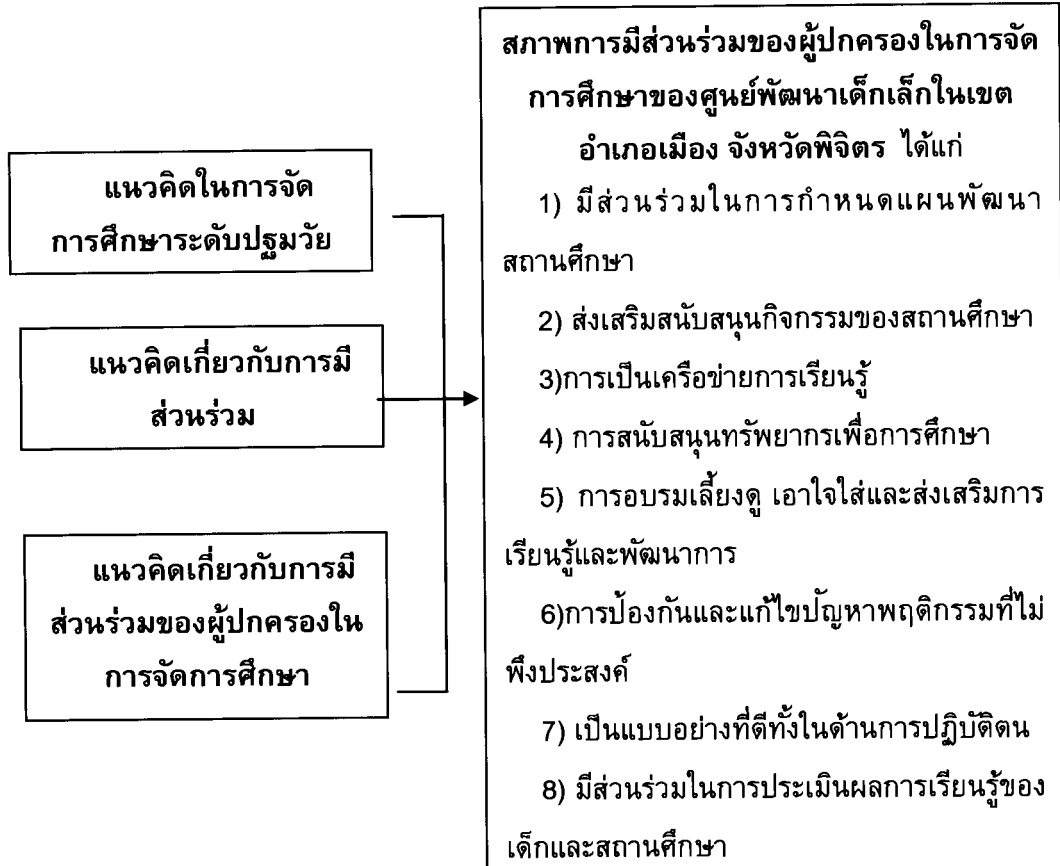
4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โอราแวกซ์ (Oravacz, 2004) และงานวิจัยของ ไมซ์ และเอเบล (Mize and Abell, 2007) ศึกษาวิจัยพบว่า เด็กมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์และพัฒนาการทักษะทางสังคม เป็นไปในทางบวก เมื่อผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน ส่งผลให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขอีกทั้งเป็นการพัฒนาทัศนคติทางบวกต่อตัวเด็กเอง

ซาร์่าและคณะ (Sarah and other, 1971 : 373) กล่าวว่า การจัดการศึกษาโดย การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนจะมีอิทธิพลต่อชีวิตเด็กในอนาคต มีส่วนช่วยในการสร้างเสริมเด็กให้ประสบความสำเร็จในชีวิต เดิบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพได้

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย